

Wizerunek pielęgniarek i pielęgniarstwa w Polsce w mediach oraz w opinii różnych grup społecznych. Systematyczny przegląd piśmiennictwa naukowego z lat 2010-2017

An image of nurses and nursing in Poland in the media and in the opinion of various social groups. Systematic review of scientific literature from the years 2010-2017

Michał Machul¹, Agnieszka Chrzan-Rodak², Monika Bieniak³, Jadwiga Bąk⁴, Justyna Chałdaś-Majdańska⁵, Beata Dobrowolska³

¹Studenckie Koło Naukowe przy Katedrze Rozwoju Pielęgniarstwa, Wydział Nauk o Zdrowiu, Uniwersytet Medyczny w Lublinie

²Katedra Onkologii i Środowiskowej Opieki Zdrowotnej, Zakład Medycyny Rodzinnej i Pielęgniarstwa Środowiskowego, Wydział Nauk o Zdrowiu, Uniwersytet Medyczny w Lublinie

³Katedra Rozwoju Pielęgniarstwa, Wydział Nauk o Zdrowiu, Uniwersytet Medyczny w Lublinie

⁴Katedra i Zakład Pielęgniarstwa Pediatricznego, Wydział Nauk o Zdrowiu, Uniwersytet Medyczny w Lublinie

⁵Katedra i Zakład Zarządzania w Pielęgniarstwie, Wydział Nauk o Zdrowiu, Uniwersytet Medyczny w Lublinie

AUTOR DO KORESPONDENCJI:

Michał Machul

Studenckie Koło Naukowe przy Katedrze Rozwoju Pielęgniarstwa, Wydział Nauk o Zdrowiu, Uniwersytet Medyczny w Lublinie
ul. Staszica 4-6, 20-081 Lublin
e-mail: mm.machul@gmail.com

STRESZCZENIE

WIZERUNEK PIELEŃNIAREK I PIELEŃNIARSTWA W POLSCE W MEDIACH ORAZ W OPINII RÓŻNYCH GRUP SPOŁECZNYCH. SYSTEMATYCZNY PRZEGLĄD PIŚMIENNICTWA NAUKOWEGO Z LAT 2010-2017

Wprowadzenie. Pielęgniarstwo jest zawodem zaufania publicznego z dość wysoką pozycją w różnych rankingach badających prestiż zawodów.

Cel pracy. Systematyczny przegląd piśmiennictwa naukowego z lat 2010-2017 na temat wizerunku pielęgniarek i pielęgniarstwa w Polsce w mediach oraz w opinii różnych grup społecznych.

Materiał i metoda. Zastosowano systematyczny przegląd polskiego piśmiennictwa naukowego z lat 2010-2017. Przeprowadzono wieloetapowy proces wyszukiwania prac zgodnie z przyjętymi kryteriami włączenia do analizy, a następnie prace poddano analizie jakościowej.

Wyniki. Przeszukiwanie bazy Google Scholar według słów kluczowych pozwoliło na wyłonienie 10663 rekordów. Po analizie tytułów i streszczeń tych prac dalszym analizom poddano 19 artykułów. W wyniku przeszukiwania czasopism w bazie Arianta według ustalonych słów kluczowych zidentyfikowano 10 artykułów, z których do dalszej analizy zakwalifikowano 8 prac. Po usunięciu duplikatów, do ostatecznej analizy zatwierdzono 17 artykułów. Analiza jakościowa opublikowanych w nich wyników badań pozwoliła na wyodrębnienie następujących kategorii zagadnień: obraz pielęgniarek i pielęgniarstwa w różnych grupach społecznych, elementy wizerunku pielęgniarek i pielęgniarstwa w mediach i społeczeństwie, działania na rzecz poprawy wizerunku pielęgniarek i pielęgniarstwa w Polsce, ewolucja wizerunku pielęgniarek i pielęgniarstwa w Polsce na przestrzeni lat i ich kierunek.

Wnioski. Wizerunek pielęgniarek i pielęgniarstwa w mediach i w społeczeństwie stanowi w ostatnich latach częsty przedmiot badań naukowych pielęgniarek w Polsce. Przegląd opublikowanych wyników badań pokazuje, że obraz pielęgniarek i pielęgniarstwa w Polsce jest na poziomie uznawanym przez różne grupy społeczne jako średni, a na jego pozytywne kształtowanie wpływa m.in. działalność naukowa i społeczna pielęgniarek. Same pielęgniarki oceniają swój wizerunek w społeczeństwie jako średni i niski, zwracając szczególną uwagę na negatywny przekaz mediów na temat tej profesji. W opinii różnych badanych grup społecznych, prestiż zawodu pielęgniarki nie ulega zmianom na przestrzeni lat.

Słowa kluczowe:

pielęgniarka, pielęgniarstwo, wizerunek zawodowy, systematyczny przegląd piśmiennictwa

ABSTRACT

AN IMAGE OF NURSES AND NURSING IN POLAND IN THE MEDIA AND IN THE OPINION OF VARIOUS SOCIAL GROUPS. SYSTEMATIC REVIEW OF SCIENTIFIC LITERATURE FROM THE YEARS 2010-2017

Introduction. Nursing is a profession of public trust with a fairly high position in various rankings examining the prestige of professions.

Aim. Analysis of published research results on the image of nurses and nursing in Poland in the media and in the opinion of various social groups.

Material and methods. A systematic review of Polish scientific literature from the years 2010–2017 was undertaken. A multi-stage search process was carried out in accordance with the adopted inclusion criteria, and then articles identified and accepted were subjected to a qualitative analysis.

Results. Searching the Google Scholar database by accepted key words resulted in 10,663 records. After analyzing the titles and abstracts of these papers, 19 articles were subjected to further analysis. As a result of searching journals included in the Arianta database according to established key words, 10 articles were identified, 8 of which were qualified for further analysis. After removing duplicates, 17 articles were approved for the final analysis. Qualitative analysis of the research results published in these papers allowed to distinguish the following categories: an image of nurses and nursing in various social groups, elements of nurses' image in the media and society, actions aiming at improving the image of nurses and nursing in Poland, changes in the image of nurses and nursing in Poland over the years and the direction of these changes.

Conclusions. The issue of an image of nurses and nursing in the media and in the society has been a frequent subject of research of nurses in Poland in the recent years. These studies concern primarily opinions on the image of nurses and nursing, factors which determine the image of nurses and nursing in Poland, constitutive elements of the image, the possibility of improving the image and people/ institutions responsible for it.

Key words: nurse, nursing, professional image, systematic review of literature

WPROWADZENIE

W Polsce pojęcie zawodu zaufania publicznego zostało wprowadzone przez art. 17 Konstytucji z dnia 2 kwietnia 1997. Wśród zawodów zaufania publicznego wymienia się te profesje, które polegają na wykonywaniu zadań i obowiązków o szczególnym charakterze z punktu widzenia zadań publicznych oraz z troski o ochronę interesu publicznego [1]. Zawód pielęgniarki zaliczany jest do tej grupy. W latach 1958 – 2013 w Polsce przeprowadzono kilkanaście badań dotyczących prestiżu zawodowego, w każdym z nich respondentom przedstawiono listę zawodów reprezentujących podstawowe kategorie zawodowe, w tym pielęgniarki. Według badań przeprowadzonych przez OBOP nt. prestiżu zawodów z 1958 roku, pielęgniarki w 61% deklaracji społeczeństwa miały status najwyższego poważania, co wówczas, w rankingu zawodów dawało tej profesji piąte miejsce, w sondażach z 1975 tego samego zdania było o 5 punktów procentowych mniej respondentów, natomiast w badaniach z 1987 roku prestiż zawodu pielęgniarki ukształtował się ponownie na poziomie 61%. Po upadku socjalizmu, w latach 1991 – 2013 przeprowadzono 5 badań na próbach ogólnokrajowych na temat prestiżu zawodów. Wszystkie badania ukazały brak większych zmian na temat poważania zawodu pielęgniarki na przestrzeni lat. Powyższe dane świadczą o względnej stałości hierarchii prestiżu zawodowego pielęgniarki od końca lat pięćdziesiątych, aż do XXI wieku [2]. Według badań CBOS nt. prestiżu zawodów z 2013 roku, pielęgniarki w 78% deklaracji ankietowanych mają status najwyższego poważania [3]. Dla porównania, w badaniach opinii organizacji Gallup'a w Stanach Zjednoczonych Ameryki, pielęgniarki od 16 lat zajmują pierwszą pozycję w rankingu zawodów jako najbardziej godna zaufania i spełniająca etyczne standardy profesja [4].

CEL PRACY

Celem badań był systematyczny przegląd piśmiennictwa naukowego z lat 2010–2017 na temat wizerunku pielęgniarek i pielęgniarstwa w Polsce w mediach oraz w opinii różnych grup społecznych.

Postawiono następujące pytania badawcze:

1. Jaki jest obraz pielęgniarek i pielęgniarstwa polskiego według różnych grup społecznych?
2. Jak kształtuje się wizerunek pielęgniarek i pielęgniarstwa w mediach i społeczeństwie?
3. Jakie działania należy podjąć w celu poprawy wizerunku pielęgniarek i pielęgniarstwa w Polsce oraz kto powinien być ich inicjatorem?
4. Jaka jest tendencja zmian postrzegania pielęgniarek i pielęgniarstwa w Polsce na przestrzeni lat i w jakim kierunku idą te zmiany?

MATERIAŁ I METODA

W badaniach dokonano systematycznego przeglądu polskiego piśmiennictwa naukowego z lat 2010–2017. Przeprowadzono wieloetapowy proces wyszukiwania prac zgodnie z przyjętymi kryteriami włączenia do analizy, a następnie identyfikowane i zaakceptowane prace poddano analizie jakościowej. Kryteriami włączenia do analizy było: język publikacji polski lub angielski, praca prezentująca badania empiryczne (ilościowe i jakościowe) lub metaanaliza nt. prestiżu pielęgniarstwa i pielęgniarek w Polsce, publikacja w latach 2010–2017, dostępność pełnego tekstu artykułu, zgodność ze słowami kluczowymi. Kryteria wyłączenia z analizy to: język publikacji inny niż polski lub angielski, praca przeglądowa, publikacja przed 2010 rokiem, brak dostępności pełnego tekstu pracy oraz niezgodność ze słowami kluczowymi.

Przeszukano bazę Google Scholar oraz wyszukiwarkę czasopism Arianta. Wyszukiwarka Arianta zawiera naukowe i branżowe czasopisma polskie. Spośród 4450 czasopism dostępnych w wyszukiwarce po wpisaniu dziedziny pielęgniarstwo i wybraniu opcji uwzględniającej tylko naukowe czasopisma odszukano 15 rekordów. Następnie sprawdzono czy wyszukane czasopisma znajdują się na listach czasopism punktowanych Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego. Do analizy włączono 9 czasopism: Journal of Public Health, Nursing and Medical Rescue; Pielęgniarstwo Chirurgiczne i Angiologiczne; Pielęgniarstwo i Zdrowie Publiczne Nursing and Public

Health; Pielęgniarstwo Neurologiczne i Neurochirurgiczne; Pielęgniarstwo Polskie; Pielęgniarstwo Specjalistyczne; Pielęgniarstwo XXI wieku; Problemy Pielęgniarstwa; Współczesne Pielęgniarstwo i Ochrona Zdrowia. W kolejnym etapie sprawdzono dostępność artykułów w bazie czasopism. W wyniku wyszukiwania w czasopismach według kombinacji słów kluczowych: wizerunek pielęgniarki w Polsce, społeczeństwo; wizerunek, pielęgniarka, opinie pacjentów; zawód pielęgniarki w Polsce, opinia społeczna; wizerunek pielęgniarki, media; wizerunek, pielęgniarstwo w Polsce, zidentyfikowano 10 artykułów, z których do dalszej analizy zakwalifikowano 8.

Wyniki analizy Google Scholar według kombinacji powyższych słów kluczowych wykazały 10663 rekordów. Po analizie ich tytułów i streszczeń dalszym analizom poddano 19 artykułów. Po usunięciu duplikatów do ostatecznej analizy zatwierdzono 17 prac.

WYNIKI

Szczegółowe dane dotyczące zakwalifikowanych prac do analizy przedstawia tabela 1.

Analiza opublikowanych wyników badań pozwoliła na wyodrębnienie następujących kategorii zagadnień dotyczących wizerunku społecznego i medialnego pielęgniarek i pielęgniarstwa w Polsce: obraz pielęgniarek i pielęgniarstwa w różnych grupach społecznych, elementy wizerunku pielęgniarek i pielęgniarstwa w mediach i społeczeństwie, działania na rzecz poprawy wizerunku pielęgniarek i pielęgniarstwa w Polsce, zmiany wizerunku pielęgniarek i pielęgniarstwa w Polsce na przestrzeni lat i ich kierunek.

Obraz pielęgniarek i pielęgniarstwa w różnych grupach społecznych

Dużą część analizowanych wyników badań stanowiły **opinie pacjentów na temat pielęgniarek i pielęgniarstwa w Polsce**. Według pacjentów oddziałów zachowawczych pielęgniarka pośród reszty członków zespołu terapeutycznego jest najbardziej przygotowaną osobą do sprawowania opieki (42,7%), z kolei według pacjentów oddziałów zabiegowych to lekarz zajmuje pierwszą pozycję (63,7%), a pielęgniarka drugą (22,3%) [14]. W badaniach Strzeleckiej i wsp. [16] co drugi badany pacjent (52,6%) wskazał, że pielęgniarki to osoby miłe, pomocne oraz uprzejme, ponad 40% badanych oceniło pozytywnie ich pracę. Opinia badanych osób zamieszkujących powiat bydgoski, byłych lub potencjalnych pacjentów, na temat samodzielności zawodowej pielęgniarek jest zróżnicowana, według 39% pielęgniarka jest asystentem lekarza, a według 37% jest pracownikiem samodzielnym, 24% uważa, iż jest pracownikiem fizycznym. W tych samych badaniach głównymi skojarzeniami związanymi z zawodem pielęgniarki była: strzykawka (27,4%), zwrot „siostra” (21,2%), czepek (17,3%), strój pielęgniarski (16,3%) [6]. Natomiast rodzice hospitalizowanych dzieci w 76% twierdzili, iż pielęgniarstwo to zawód i powołanie [7]. **W opinii osób starszych na temat pielęgniarek i pielęgniarstwa w Polsce** pozycja zawodowa pielęgniarek wśród innych zawodów medycznych tj. lekarz, rehabilitant, ratownik medyczny kształtowała się głównie na średnim poziomie dla około 60%

badanych i wysokim dla około 20%, a najbardziej wpływającym czynnikiem na umocnienie pozycji zawodowej pielęgniarstwa jest działalność naukowa (37% badanych) [9]. Według **opinii młodzieży na temat pielęgniarek i pielęgniarstwa w Polsce** pozycja zawodowa pielęgniarek wśród innych zawodów medycznych, podobnie jak dla osób starszych, kształtuje się na średnim i wysokim poziomie. W opinii 54% studentów najbardziej na wzmocnienie pozycji zawodowej pielęgniarek wpływa działalność społeczna [9]. Według młodzieży szkół licealnych wizerunek medialny nie zachęca do podjęcia pracy w profesji pielęgniarskiej (79%). Czynniki, które zachęcają do nauki/pracy w zawodzie pielęgniarki/pielęgniarskiego to głównie motywacje wewnętrzne: chęć niesienia pomocy, chęć kontaktu z ludźmi, chęć bycia potrzebnym. Zaś czynniki zniechęcające to: wynagrodzenie, opinia rówieśników czy opinia społeczeństwa o zawodzie [8]. W badaniach Mędrzyckiej-Dąbrowskiej i wsp. [10] wśród 383 uczniów szkół ponadgimnazjalnych najbardziej charakterystycznym stwierdzeniem funkcjonującym w społeczeństwie odnoszącym się do pielęgniarstwa jest opinia, że jest to zawód otoczony szacunkiem a pielęgniarka jest pomocnikiem lekarza. Z kolei cechy odznaczające dobrą pielęgniarkę w opinii uczniów to przede wszystkim: odpowiedzialność, komunikatywność, szybkość w działaniu, otwartość i zaradność. W opinii 54% studentów najmocniej na umocnienie pozycji zawodowej pielęgniarek wpływa działalność społeczna, a według 37% badanych słuchaczy Uniwersytetu III Wieku – naukowa. W obu badanych grupach poziom prestiżu zawodowego pielęgniarek oceniono jako średni [9]. Podobnie twierdziła blisko połowa ankietowanej młodzieży szkół ponadgimnazjalnych [10]. **W opinii lekarzy** pielęgniarki są mniej pozytywnie postrzegane w zakresie takich cech zawodowych jak: zaradność, rzetelność, kreatywność, postępowość, samodzielność, dynamiczność oraz cech osobistych: wrażliwość, cierpliwość, opanowanie, uczciwość, siła psychiczna, schludność, cierpliwość, uczciwość, w stosunku do tego, jaka one same postrzegają siebie. Dodatkowo, w porównaniu do oceny samych pielęgniarek, lekarze niżej oceniali także takie cechy interpersonalne pielęgniarek jak: opiekuńczość, zainteresowanie, wyrozumiałość i współczucie. Staż pracy lekarzy korelował dodatnio z oceną cech osobistych i interpersonalnych pielęgniarek, im dłuższy staż pracy tym wyższe były oceny tych cech [5].

W opinii pielęgniarek na temat własnego wizerunku pozycja zawodowa pielęgniarek oceniana jest głównie jako średnia (49,7%) i niska (25,4%) [17]. W badaniach Włodarczyk i wsp. [5] pielęgniarki oceniały swoją pozycję zawodową pośród innych zawodów medycznych niżej niż oceniali ją lekarze i pacjenci oraz niżej niż lekarze wartościowały pozycję swojego zawodu w społeczeństwie. Jeśli zaś chodzi o ich opinię na temat własnego wizerunku w mediach to zwracano uwagę przede wszystkim na eksponowanie takich komponentów jak strajki i protesty (54,1%), elementy wyglądu zewnętrznego (40,9%) i relacje z pacjentem (32%) [17]. W opinii badanych 181 pielęgniarek aktywnych zawodowo 66,3% uważa, że telewizja negatywnie kreuje wizerunek pielęgniarek, a największy wpływ na budowanie wizerunku mają:

■ Tab. 1. Charakterystyka prac zakwalifikowanych do analizy.

Tytuł artykułu	Autorzy	Rok wydania	Grupa badana	Metoda badań i narzędzie badawcze
Wizerunek zawodu pielęgniarki z perspektywy lekarzy, pacjentów i pielęgniarek.	Włodarczyk D., Tobolska B. [5]	2011	160 osób (50 lekarzy, 50 pacjentów, 60 pielęgniarek)	Metoda: Sondaż diagnostyczny Narzędzie: Autorski kwestionariusz ankiety „Wizerunek pielęgniarki”
Wyszkolenie a status społeczny pielęgniarki.	Głowacka M., Mejsner M., Humańska M. [6]	2012	100 osób deklarujących miejsce swojego zamieszkania na obszarze powiatu bydgoskiego	Metoda: Sondaż diagnostyczny Narzędzie: Autorski kwestionariusz ankiety
Opieka pielęgniarska nad dzieckiem hospitalizowanym w opinii rodziców.	Gawlik K., Waksmańska W., Łukasik R. [7]	2012	101 rodziców sprawujących opiekę nad dzieckiem podczas hospitalizacji	Metoda: Sondaż diagnostyczny Narzędzie: Autorski kwestionariusz ankiety
Zainteresowanie zawodem pielęgniarki wśród młodzieży szkół licealnych.	Franek G., Kulik H., Ferdyn M. [8]	2012	100 uczniów liceum, klas II i III	Metoda: Sondaż diagnostyczny Narzędzie: Autorski kwestionariusz ankiety
Poziom prestiżu zawodowego pielęgniarek w opinii wybranych grup.	Sobczak M., Kamińska B. [9]	2012	114 osób (57 studentów, 57 słuchaczy Uniwersytetu III Wieku)	Metoda: Sondaż diagnostyczny Narzędzie: Autorski kwestionariusz ankiety
Postrzeżenie zawodu pielęgniarki przez młodzież szkół ponadgimnazjalnych jako wybór przyszłego zawodu – doniesienia wstępne.	Mędrzycka-Dąbrowska W., Bakowska G., Kwiecień-Jaguś K., Gaworska-Krzemińska A. [10]	2012	383 uczniów szkół ponadgimnazjalnych	Metoda: Sondaż diagnostyczny Narzędzie: Autorski kwestionariusz ankiety
Postrzeżenie zawodu pielęgniarki przez społeczeństwo z województwa małopolskiego.	Siwek M., Chmiel I., Dzierga K. [11]	2012	135 osób będących mieszkańcami województwa małopolskiego	Metoda: Sondaż diagnostyczny Narzędzie: Autorski kwestionariusz ankiety
Oczekiwania chorych wobec personelu pielęgniarskiego.	Moczyłowska A. Krajewska-Kułak E., Kózka M. i wsp. [12]	2014	300 pacjentów oddziałów zabiegowych i oddziałów zachowawczych	Metoda: Sondaż diagnostyczny Narzędzie: Autorski kwestionariusz ankiety oraz skala SWLS i skala AIS
Ocena satysfakcji pacjenta z usług świadczonych w stacjonarnej opiece zdrowotnej w województwie kujawsko-pomorskim.	Leźnicka M., Warunek A., Hartwich E. i wsp. [13]	2014	2281 pacjentów różnych szpitali (województki, o profilu psychiatryczny, szpital dziecięcy)	Metoda: Sondaż diagnostyczny Narzędzie: Badanie zostało zrealizowane przy pomocy pakietu PASA, który jest narzędziem do prowadzenia opinii stworzonym przez Centrum Monitorowania Jakości.
Ocena oczekiwań chorego wobec szpitala.	Moczyłowska A. Krajewska-Kułak E., Kózka M. i wsp. [14]	2014	300 pacjentów oddziałów zabiegowych i oddziałów zachowawczych	Metoda: Sondaż diagnostyczny Narzędzie: Autorski kwestionariusz ankiety oraz skala SWLS i skala AIS
Wsparcie informacyjne a poziom satysfakcji pacjentów z opieki pielęgniarskiej.	Mianowana V., Bednarek A., Czekirda M. [15]	2014	106 pacjentów z Oddziału Kardiologii z SPSK4 w Lublinie	Metoda: Sondaż diagnostyczny Narzędzie: Autorski kwestionariusz ankiety
Subiektywna ocena pacjentów dotycząca postawy personelu medycznego podstawowej opieki zdrowotnej w świetle satysfakcji z usług medycznych.	Strzelecka A., Nowak-Starz G. [16]	2015	422 pacjentów Podstawowej Opieki Zdrowotnej	Metoda: Sondaż diagnostyczny Narzędzie: Autorski kwestionariusz ankiety
Elementy wizerunku zawodowego pielęgniarek w mediach elektronicznych oraz ich konteksty. Opinia pielęgniarek aktywnych zawodowo.	Sykut A., Massalska K., Dobrowolska B. [17]	2016	181 pielęgniarek/pielęgniarzy aktywnych zawodowo	Metoda: Sondaż diagnostyczny Narzędzie: Autorski kwestionariusz ankiety
Wizerunek pielęgniarki oraz czynniki determinujące zadolenie z opieki pielęgniarskiej na oddziale chirurgii jednego dnia.	Kołpa M., Jurkiewicz B., Sobyra A. [18]	2016	100 pacjentów oddziału chirurgii jednego dnia	Metoda: Sondaż diagnostyczny Narzędzie: Autorski kwestionariusz ankiety
Media elektroniczne i ich wpływ na kreowanie wizerunku zawodowego pielęgniarek według opinii pracujących przedstawicieli tej profesji.	Sykut A., Dobrowolska B. [19]	2016	181 pielęgniarek i pielęgniarzy aktywnych zawodowo	Metoda: Sondaż diagnostyczny Narzędzie: Autorski kwestionariusz ankiety
Opinia pacjentów na temat pracy pielęgniarek.	Jurkiewicz A., Kobos E. [20]	2017	140 hospitalizowanych pacjentów	Metoda: Sondaż diagnostyczny Narzędzie: Autorski kwestionariusz ankiety
Współczesny wizerunek pielęgniarstwa w opinii społeczeństwa.	Siwek M., Nowak-Starz G. [21]	2017	120 osób	Metoda: Sondaż diagnostyczny Narzędzie: Autorski kwestionariusz ankiety

wiadomości (50,8%), seriale paradokumentalne (21%), seriale obyczajowe (12,7%). Według badanych telewizja zwraca głównie uwagę na takie elementy jak: zawód pielęgniarki jest gorszy od zawodu lekarza (76,8%), zawód pielęgniarki jest niedoceniany (69,6%), strajki i protesty pielęgniarek (69,1%). Ponad połowa ankietowanych twierdzi, że również Internet kreuje negatywny wizerunek zawodu, a największy wpływ na ten fakt mają: strony internetowe (36,5%), serwisy informacyjne (19,9%), fora internetowe (17,1%), portale społecznościowe (10,5%). W środowisku Internetu ukazywane są głównie: strajki i protesty (82,3%), błędy pielęgniarek (61,9%), braki zatrudnienia (68%), trudności i problemy pielęgniarek (61,3%). Według 48,6% ankietowanych, audycje radiowe nie mają wpływu na kreowanie wizerunku pielęgniarki [19].

Elementy wizerunku pielęgniarek i pielęgniarstwa w mediach i społeczeństwie

W analizowanych artykułach pojawiły się następujące elementy wizerunku pielęgniarek i pielęgniarstwa w mediach i społeczeństwie: **kompetencje zawodowe pielęgniarek, edukacja zawodowa pielęgniarek, cechy osobiste i zawodowe pielęgniarek, poziom satysfakcji z opieki pielęgniarskiej.**

W badaniach Jurkiewicz i wsp. [20], według 140 ankietowanych hospitalizowanych pacjentów ogólna ocena elementów pracy pielęgniarek w skali od 1-5 w poszczególnych kategoriach wyglądała następująco: 4,27 zaspokajanie podstawowych potrzeb pacjenta, 4,25 troska i życzliwość, 4,16 komunikacja, 4,03 umiejętności, 3,85 koordynacja opieki pielęgniarskiej, 3,80 wsparcie emocjonalne, 3,25 informowanie i prowadzenie edukacji. Z kolei, w badaniach Głowackiej i wsp. [6], na pytanie: „Czy pielęgniarka może wykonywać świadczenia zdrowotne bez zlecenia lekarskiego?” zdania badanych reprezentantów powiatu bydgoskiego były podzielone, 52% odpowiedziało nie, a 48% udzieliło odpowiedzi twierdzącej. Według pacjentów z oddziałów zabiegowych najistotniejsze czynności pielęgniarskie to: przygotowanie pacjenta do badań diagnostycznych (24,3%), usprawnianie pacjentów (15,0%), pomiar ciśnienia (11,0%) i czynności higieniczne (11,0%). Z kolei grupa pacjentów z oddziałów zachowawczych uznała za najistotniejsze: pomaganie pacjentowi w czynnościach samoobsługowych (19,7%), przygotowanie do badań diagnostycznych (18,3%), usprawnianie pacjentów i wykonywanie iniekcji (12,3%) [12]. W badanych populacjach przeważają opinie, iż pielęgniarki posiadają wykształcenie licencjackie – 67% w badaniach Siwek i wsp. [11] oraz – 74,6% w badaniach Głowackiej i wsp. [6]. Tylko 39% badanych uważa, że pielęgniarki powinny stale podnosić swoje kwalifikacje [11]. W opinii respondentów z powiatu bydgoskiego pielęgniarki są dobrze wykształcone (83%), a uaktualniać swoją wiedzę powinny ze względu na postęp technologiczny i naukowy rozwój (69%) [6]. W opinii badanych mieszkańców województwa małopolskiego pielęgniarki odznaczają się takimi **cechami osobistymi** jak: wysoki poziom wiedzy (34%), opiekuńczość (29%), profesjonalizm (26%) [11]. Według rodziców hospitalizowanych dzieci, aż 58,4% nie zauważyło

negatywnych zachowań zespołu pielęgniarskiego, a pozytywne cechy jakie występowały u pielęgniarek to: życzliwość (89,1%), komunikatywność (75,2%), otwartość na potrzeby dzieci i rodziców (71,3%) [7]. Natomiast na oddziale chirurgii jednego dnia według badanych pacjentów pielęgniarki cechowały się: zaangażowaniem emocjonalnym, niesieniem spokoju, fachowością, współczuciem, przyniesieniem ulgi [18]. W badaniach Leźnickiej i wsp. [13] pacjenci pozytywnie oceniali życzliwość pielęgniarek (90%) oraz staranność wykonywanych zabiegów jako bardzo dobrą i dobrą (90%). Z kolei negatywne cechy w opinii badanych mieszkańców małopolski jakie charakteryzują pielęgniarki to: brak uprzejmości (38%), brak empatii (21%), obojętność (10%) [11]. Pacjenci najbardziej oczekują od pielęgniarek takich cech jak: budzenie zaufania (77,7%), bezinteresowność (64,0%), opiekuńczość (59,5%), poszanowanie godności (59,0%) [12]. Zdaniem autorów, na wizerunek pielęgniarek i pielęgniarstwa wpływa również **poziom satysfakcji z opieki pielęgniarskiej**, który w poddanych analizie badaniach oceniany był jako pozytywny i bardzo dobry. Przykładowo, 89,1% rodziców hospitalizowanych dzieci było zadowolonych z opieki pielęgniarskiej nad dzieckiem w szpitalu [7]. W badaniach Strzeleckiej i wsp. [16] 64,9% badanych pozytywnie ocenia ogólną jakość usług medycznych, a 91% respondentów z tej kategorii zwraca uwagę na przyjazny stosunek personelu pielęgniarskiego do pacjentów. W badaniach Jurkiewicz i wsp. [20] 69% ankietowanych oceniło prace pielęgniarek za dobrą, natomiast na oddziale chirurgii jednego dnia hospitalizowani w 81% uważało, iż opieka pielęgniarska była bardzo dobra [18]. Badani pacjenci w 51% byli bardzo zadowoleni z realizacji działań edukacyjnych przez pielęgniarki [15].

Działania na rzecz poprawy wizerunku pielęgniarek i pielęgniarstwa w Polsce

Działania jakie należy podjąć w celu poprawy wizerunku pielęgniarstwa w Polsce w opinii badanych osób to: wprowadzenie adekwatnego do pracy wynagrodzenia (28%), promowanie zawodu wśród młodzieży (19%) oraz podawanie pozytywnych informacji w mediach dotyczących zawodu (19%) [6]. Zdaniem pielęgniarek należy: promować osiągnięcia zawodowe, zmieniać stereotypy na temat zawodu oraz upowszechniać informacje na temat profesji pielęgniarki poprzez media takie jak telewizja, Internet i radio [19]. Według pielęgniarek organizacje zawodowe powinny podjąć działania na rzecz poprawy wizerunku poprzez: poprawę płac i warunków pracy (79,6%), utożsamianie pielęgniarek ze środowiskiem zawodowym (73,5%) i większą promocję tej profesji w mediach elektronicznych (59,7%) [17]. **Instytucje i osoby, które powinny być odpowiedzialne za poprawę wizerunku pielęgniarstwa w Polsce** to w opinii ankietowanych osób przede wszystkim związek zawodowy pielęgniarek i położnych oraz rząd [21]. Z kolei według badanych pielęgniarek za poprawę wizerunku pielęgniarstwa w Polsce odpowiedzialne powinny być organizacje zawodowe pielęgniarek i położnych (48,6%) oraz każda pielęgniarka/pielęgniarski osobiście (47%) [17].

Zmiany wizerunku pielęgniarek i pielęgniarstwa Polsce na przestrzeni lat i ich kierunek

W kwestii zmiany wizerunku pielęgniarstwa w Polsce na przestrzeni lat badani studenci i słuchacze Uniwersytetu III Wieku uważali, że pozycja zawodowa pielęgniarek nie uległa znaczącej zmianie w ciągu ostatnich 20 lat [9]. Z kolei w badaniach Siwek i wsp. [21] na pytanie: „W jakim stopniu prestiż zawodowy pielęgniarek w Polsce zmienił się w ciągu ostatnich 10 lat?” 45% kobiet oraz 36% mężczyzn wskazało, iż w ciągu 10 lat prestiż ten wzrósł bądź utrzymuje się na tym samym poziomie. W badaniach Franek i wsp. [8] wśród uczniów klas licealnych panowały najczęściej opinie: „Media ukazują pielęgniarki tylko wtedy, gdy organizują strajki lub protesty”; „Osoby wiecznie niezadowolone” czy „Ładna, zgrabna pielęgniarka w białym fartuchu”.

WNIOSKI

Zagadnienie wizerunku pielęgniarek i pielęgniarstwa w mediach i w społeczeństwie stanowi w ostatnich latach częsty przedmiot badań naukowych pielęgniarek w Polsce. Badania te dotyczą przede wszystkim opinii na temat wizerunku pielęgniarek i pielęgniarstwa, czynników jakie go determinują, elementów składowych, możliwości poprawy wizerunku oraz osób/instytucji za to odpowiedzialnych.

Analiza opublikowanych wyników badań pokazuje, że wizerunek pielęgniarek i pielęgniarstwa w Polsce jest na poziomie uznawanym przez różne grupy społeczne jako średni, a na jego pozytywne kształtowanie wpływa m.in. działalność naukowa i społeczna pielęgniarek. Same pielęgniarki oceniają swój wizerunek w społeczeństwie jako średni i niski, zwracając szczególną uwagę na negatywny przekaz mediów na temat tej profesji. Wyżej niż pielęgniarki oceniają pozycję tego zawodu w społeczeństwie inni przedstawiciele personelu medycznego i sami pacjenci. Badania pokazały, że pacjenci odczuwają dużą satysfakcję z opieki pielęgniarskiej oraz podkreślają pozytywne cechy zawodowe i osobiste pielęgniarek.

W opinii różnych badanych grup społecznych, prestiż zawodu pielęgniarki nie ulega w zmianom na przestrzeni lat. Wybrzmiewa natomiast w opiniach, iż należy podejmować działania w celu poprawy wizerunku pielęgniarki i pielęgniarstwa w Polsce m.in. poprzez zmianę stereotypów na temat tego zawodu, promocję zawodu i osiągnięć zawodowych pielęgniarek, szczególnie w mediach elektronicznych, poprawę warunków pracy i wynagrodzenia, a także zadbanie o lepsze utożsamianie się pielęgniarek z własnym środowiskiem zawodowym. Inicjatorem zmiany wizerunku zawodowego pielęgniarek i pielęgniarstwa powinny być same pielęgniarki oraz organizacje zawodowe.

PIŚMIENNICTWO

1. Krasnowolski A. Zawody zaufania publicznego, zawody regulowane oraz wolne zawody. Geneza, funkcjonowanie i aktualne problemy. Kancelaria Senatu, Biuro analiz i dokumentacji. Warszawa; 2013.
2. Domański H, Sawiński Z, Słomczyński KM. Prestiż zawodów w obliczu zmian społecznych: 1958-2008. *Studia Socjologiczne*. 2010; 4 (199): 79-119.
3. CBOS Prestiż zawodów. Komunikat z badań, BS/164/2013. Warszawa; 2013.
4. Brennan M. Nurses keep healthy lead as most honest, ethical profession. http://news.gallup.com/poll/224639/nurses-keep-healthy-lead-honest-ethical-profession.aspx?g_source=CATEGORY_SOCIAL_POLICY_ISSUES&g_medium=topic&g_campaign=tiles (data dostępu: 02.01.2018).
5. Włodarczyk D, Tobolska B. Wizerunek zawodu pielęgniarki z perspektywy lekarzy, pacjentów i pielęgniarek. *Medycyna Pracy*. 2011; 3(62): 269-279.
6. Głowacka M, Mejsner M, Humańska M. Wykształcenie a status społeczny pielęgniarki. *Pielęgniarstwo XXI wieku*. 2012; 3(40):71-74.
7. Gawlik K, Waksmańska W, Łukasik R. Opieka pielęgniarska nad dzieckiem hospitalizowanym w opinii rodziców. *Pielęgniarstwo XXI wieku*. 2012; 1(38): 11-14.
8. Franek G, Kulik H, Ferdyn M. Zainteresowanie zawodem pielęgniarki wśród młodzieży szkół licealnych. *Pielęgniarstwo Polskie*. 2012; 4(20): 423-430.
9. Sobczak M, Kamińska B. Poziom prestiżu zawodowego pielęgniarek w opinii wybranych grup. *Problemy Pielęgniarstwa*. 2012; 2(20): 218-222.
10. Mędrzycka-Dąbrowska W, Bakowska G, Kwiecień-Jaguś K. Postrzeganie zawodu pielęgniarki przez młodzież szkół ponadgimnazjalnych jako wybór przyszłego zawodu – doniesienia wstępne. *Problemy Pielęgniarstwa*, 2012; 2(20): 192-200.
11. Siwek M, Chmiel I, Dzierga K. Postrzeganie zawodu pielęgniarki przez społeczeństwo z województwa małopolskiego. *Pielęgniarstwo XXI wieku*. 2012; 4(42): 73-78.
12. Moczyłowska A, Krajewska – Kułak E, Kózka M i wsp. Oczekiwanie chorych wobec personelu pielęgniarskiego. *Problemy Pielęgniarstwa*. 2014; 4 (22): 464-470.
13. Leźnicka M, Warunek A, Hartwich E i wsp. Ocena satysfakcji pacjenta z usług świadczonych w stacjonarnej opiece zdrowotnej w województwie kujawsko-pomorskim. *Hygeia Public Health*. 2014; 4(49): 787-792.
14. Moczyłowska A, Krajewska–Kułak E, Kózka M i wsp. Ocena oczekiwań chorego wobec szpitala. *Hygeia Public Health*. 2014; 3(49): 584-595.
15. Mianowana V, Bednarek A, Czekirda M. Wsparcie informacyjne a poziom satysfakcji pacjentów z opieki pielęgniarskiej. *Przedsiębiorczość i Zarządzanie*. 2014; 15, 12, cz. I.: 59-72.
16. Strzelecka A, Nowak–Starz G. Subiektywna ocena pacjentów dotycząca postawy personelu medycznego podstawowej opieki zdrowotnej w świetle satysfakcji z usług medycznych. *Pielęgniarstwo Polskie*. 2015; 3(23): 380-385.
17. Sykut A, Massalska K, Dobrowolska B. Elementy wizerunku zawodowego pielęgniarek w mediach elektronicznych oraz ich konteksty. *Opinia pielęgniarek aktywnych zawodowo. Pielęgniarstwo XXI wieku*. 2016; 1(54): 43-49.
18. Kołpa M, Jurkiewicz B, Sobyra A. Wizerunek pielęgniarki oraz czynniki determinujące zadowolenie z opieki pielęgniarskiej na oddziale chirurgii jednego dnia. *Pielęgniarstwo Chirurgiczne i Anestezjologiczne*. 2016; 3: 146-151.
19. Sykut A, Dobrowolska B. Media elektroniczne i ich wpływ na kreowanie wizerunku zawodowego pielęgniarek według opinii pracujących przedstawicieli tej profesji. *Pielęgniarstwo Polskie*. 2016; 3(61): 347-352.
20. Jurkiewicz A, Kobos E. Opinia pacjentów na temat pracy pielęgniarek. *Pielęgniarstwo Polskie*. 2017; 3(65): 473-480.
21. Siwek M, Nowak-Starz G. Współczesny wizerunek pielęgniarstwa w opinii społeczeństwa. *Pielęgniarstwo Polskie*. 2017; 3(65): 487-494.

Praca przyjęta do druku: 03.01.2018

Praca zaakceptowana do druku: 03.05.2018